

Effectief onderwijs in begrijpend lezen

Acties voor beter leesbegrip
en meer leesmotivatie

Effectief onderwijs in begrijpend lezen

Acties voor beter leesbegrip
en meer leesmotivatie

Inhoud

1	Inleiding	7
2	Welke knelpunten zien we?	9
3	Kernthema's en het belang van samenhang	11
4	Acties per kernthema	13
5	Overkoepelende aanbevelingen	19
6	Tot slot	21
	Bijlage 1 Procesverslag Taalraad Begrijpend Lezen	23
	Bijlage 2 Voorbeeldscholen (met contactpersoon)	25
	Bijlage 3 Samenstelling van de Taalraad Begrijpend Lezen	27
	Referenties	29

1 Inleiding

Begrijpend lezen is cruciaal voor het verwerken van informatie en het verwerven van kennis. Als je niet goed bent in begrijpend lezen, komt het leren in andere schoolvakken onder druk te staan. En in breder perspectief: in onze 21ste-eeuwse gedigitaliseerde samenleving wordt een dusdanig groot beroep gedaan op het verwerken van informatie en het verwerven van kennis, dat begrijpend lezen noodzakelijk is om succesvol te kunnen participeren.

De actualiteit geeft reden tot zorg over begrijpend lezen. De laatste PIRLS-metingen (Gubbels et al., 2017, Tielemans et al., 2017) tonen aan dat er met het niveau van leerlingen in begrijpend lezen in Nederland en Vlaanderen iets aan de hand is. Vlaanderen zakte flink op de internationale ranglijst. Nederlandse leerlingen behalen al jaren min of meer dezelfde bovengemiddelde score, maar door de jaren heen daalt hun positie licht ten opzichte van die van andere landen. De Nederlandse resultaten vragen op twee punten om aandacht: slechts 8 procent van de Nederlandse leerlingen leest op het geavanceerde begripsniveau, en de betrokkenheid bij lezen en het leesplezier van Nederlandse 10-jarigen is vergeleken met andere deelnemende landen zeer laag. Ook Vlaamse leerlingen hebben weinig plezier in en tonen weinig betrokkenheid bij het lezen. Niet alleen de PIRLS-resultaten, maar ook de resultaten van de Staat van het Onderwijs van de Nederlandse Inspectie van het Onderwijs, en de laatste PISA- en PIAAC-onderzoeken laten zien dat er reden is tot zorg (Gurria,

2016, Cincinano & De Meyer, 2013). Uit die onderzoeken blijkt dat een groeiend aantal jongeren in Nederland en Vlaanderen het onderwijs laaggeletterd verlaat, en zelfs tijdens hun schoolloopbaan lopen steeds meer scholieren een niet te overbruggen taalachterstand op.

Hoe kan het niveau van begrijpend lezen van Vlaamse en Nederlandse basisschoolleerlingen worden verhoogd? En hoe krijgen Nederlandse en Vlaamse leerlingen meer plezier in en betrokkenheid bij het lezen?

In dit plan doet het Algemeen Secretariaat van de Taalunie concrete aanbevelingen om het leesbegrip en de leesmotivatie van basisschoolleerlingen in Nederland en Vlaanderen te vergroten. Het werd daarbij geadviseerd door de Taalraad Begrijpend Lezen (zie de bijlagen 1 en 3). Aan de hand van vijf kernthema's zijn concrete acties omschreven die scholen ondersteunen om tot een effectieve aanpak voor leesbegrip en leesmotivatie te komen. Eerst beschrijven we de vijf kernthema's en geven we per thema aan met welke acties ze kunnen worden gestimuleerd. Daarna beschrijven we wat er nodig is om scholen te ondersteunen in de uitwerking van die thema's. De aanbevelingen vormen de randvoorwaarden voor een optimaal klimaat voor leesonderwijs in Nederland en Vlaanderen.

2 Welke knelpunten zien we?

Het Algemeen Secretariaat van de Taalunie en de Taalraad Begrijpend Lezen zien onderstaande knelpunten waardoor het niveau van begrijpend lezen de laatste jaren is gedaald.

De aandacht voor leesmotivatie is onvoldoende

Uit het Nederlandse en Vlaamse PIRLS-onderzoek blijkt dat weinig leerlingen voor hun plezier lezen.

Leesmotivatie wordt te vaak gezien als iets wat losstaat van het onderwijs in (begrijpend) lezen, terwijl het bevorderen van leesmotivatie een bewezen essentieel onderdeel is van leesdidactiek.

Het leesonderwijs is te weinig uitdagend, en wordt door veel leerlingen als saai ervaren

Basisscholen werken nog te weinig met uitdagende, rijke teksten van hoge kwaliteit. De teksten in de meeste schoolmethodes zijn vereenvoudigd en prikkelen de nieuwsgierigheid niet voldoende.

Bovendien beschikken lang niet alle scholen over een toereikende collectie met verschillende tekstgenres die voor elke leerling wat wils biedt. Daarnaast is winst te behalen door meer afwisseling te brengen in werkvormen, meer interactie, en een grotere inbreng en activering van de leerlingen zelf.

De gehanteerde didactiek schiet tekort

Evidence based didactiek bereikt de werkvloer niet voldoende, en breder: de kloof tussen wetenschap en praktijk is nog te groot. Hoewel uit onderzoek bekend is wat (didactisch) werkt (Van den Branden, Van Keer & Ghesquière, 2019, Houtveen, 2018), slaagt de implementatie van effectief didactisch handelen in het basisonderwijs is vooralsnog echter onvoldoende. En

omdat veel scholen een methode volgen, is het bovendien van belang dat effectieve didactiek zijn neerslag vindt in schoolmethodes.

Er wordt onvoldoende gewerkt aan monitoring van leerlingen en het geven van formatieve feedback

De mate waarin scholen de leesvorderingen van hun leerlingen volgen, is zeer verschillend en laat te wensen over, doordat men vaak alleen gestandaardiseerde toetsen afneemt die een beperkt beeld geven van de leesvaardigheid van leerlingen. Het monitoren van leerlingen is meestal niet gekoppeld aan doelen, en de gegevens uit het volgsysteem leiden onvoldoende tot het ondernemen van acties passend bij de behoeften van de leerling. Er is bovendien een tekort aan passende instrumenten, waarmee scholen zicht kunnen houden op de leesontwikkeling van de afzonderlijke leerlingen, en op de effecten van het leesonderwijs op het niveau van de hele school.

Begrijpend lezen heeft een te geïsoleerde plaats het onderwijs

Begrijpend lezen wordt te weinig in samenhang met andere vakken gegeven, en vaak als een 'apart vak' behandeld. Aparte aandacht is nodig, want onderwijs in begrijpend lezen als herkenbaar onderdeel is noodzakelijk. Tegelijk moet ook tijdens het lezen binnen de andere vakken aandacht zijn voor het leren begrijpen van de inhoud van de teksten. Scholen geven bovendien aan dat zij hun onderwijs in begrijpend lezen graag anders, en zonder methode zouden willen vormgeven, maar dat zij niet weten hoe; leraren voelen zich te weinig handelingsbekwaam.

Kenmerken van effectieve leesdidactiek

Een effectieve vakdidactiek is een vakspecifieke didactiek die effectief is, omdat die tot de gewenste/beoogde effecten leidt. Maar wat zijn de kenmerken van effectieve vakdidactiek voor begrijpend lezen? Daar is veel onderzoek naar gedaan. Recent ook nog, bijvoorbeeld door Thoni Houtveen in 2018, en in opdracht van de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor) in 2019.

In de studie van de Vlor worden vijf didactische principes voor krachtig effectief begrijpend leesonderwijs geformuleerd. De principes worden voorgesteld als vijf didactische sleutels aan één sleutelbos: ze hangen onlosmakelijk met elkaar samen. In een effectieve leesdidactiek wordt aan alle vijf de sleutels gewerkt.

De vijf didactische sleutels

- **Functionaliteit:** geef leerlingen betekenisvolle en uitdagende begrijpend-leesopdrachten, en laat ze lezen om een concreet doel te bereiken dat aansluit bij hun interesses, zodat ze gestimuleerd worden om de betekenis van de tekst te achterhalen.
- **Interactie:** om tot beter tekstbegrip te komen is het van belang om diepgaande gesprekken over een tekst te voeren. Zowel de interactie tussen leraar en leerling, als die tussen leerlingen onderling is daarbij van groot belang. Ook schrijven over een tekst leidt tot een dieper begrip.
- **Strategie-instructie:** leer leerlingen om zelfstandig strategieën toe te passen als de tekst moeilijker wordt. Uit onderzoek blijkt dat de volgende leesstrategieën erg bruikbaar zijn voor jonge lezers: vragen stellen aan de tekst (door de leerling zelf), verbindingen maken met eigen voorkennis, de tekstinhoud visueel voorstellen, de inhoud tussentijds samenvatten, de tekststructuur herkennen, leesdoelen stellen en bewaken, begrip van de tekst bewaken en proberen te herstellen. Leraren kunnen leerlingen begeleiden bij het ontwikkelen van leesstrategieën, onder andere door die te modelleren, samen met hen na te denken over welke strategie voor een bepaald tekstgedeelte het meest geschikt is en aan het einde van een leesactiviteit hardop na te denken over de strategieën die de leerlingen hebben gebruikt.
- **Leesmotivatie:** werk doorlopend aan het vergroten van de leesmotivatie van alle leerlingen: geef ze functionele begrijpend-leesopdrachten, lees veel voor, laat leerlingen zelf teksten kiezen, laat ze succeservaringen opdoen, en speel in op hun interesses.
- **Transfer:** het stimuleren van begrijpend lezen is een rode draad in het hele curriculum. Het is van cruciaal belang dat de didactische sleutels ook in andere vakken worden toegepast, zodat leerlingen leeskilometers maken. Ook het stimuleren van begrijpende leesvaardigheden buiten de school is belangrijk.

Houtveen (2018) formuleert de kenmerken van een effectieve leesdidactiek als volgt:

- lees met een doel: sluit aan bij wat leerlingen willen weten over een onderwerp;
- werk aan kennisopbouw: voorkennis leidt tot begrip van een tekst, begrip van een tekst leidt tot nieuwe kennis die ingezet wordt om de volgende tekst te begrijpen;
- bouw aan woordenschat: hoe meer woorden en begrippen leerlingen kennen, hoe sneller zij een tekst begrijpen;
- bied verschillende typen teksten aan, zowel fictie als non-fictie;
- betrek leerlingen in discussie. Discussie waarin leraren en leerlingen cognitief, sociaal en affectief betrokken zijn bij het samen construeren van betekenis zou bij kunnen dragen aan begripsvorming;
- maak van leerlingen strategische lezers. Wanneer automatisch begrip niet optreedt, zetten goede lezers doelgericht en bewust leesstrategieën in om begripsproblemen op te lossen, een beslissing te nemen over hoe een leestaak aan te pakken;
- geef uitleg over tekststructuur: alinea's, kopjes en verwijswaarden;
- integreer lezen en schrijven;
- zorg voor een motiverende leesomgeving. De intrinsieke motivatie van leerlingen is sterker naarmate zij meer vrijheid hebben om iets te doen, zichzelf meer in staat achten om iets te doen, en meer door anderen gewaardeerd worden bij wat ze doen;
- monitor de verschillende aspecten van leesbegrip (technische leesvaardigheid, woordenschat, achtergrondkennis, strategiekennis en motivatie);
- differentieer: bied teksten van verschillende niveaus aan.

3 Kernthema's en het belang van samenhang

De acties en aanbevelingen die wij in dit plan voorstellen, zijn geformuleerd rondom vijf kernthema's. De kernthema's vloeien logisch voort uit de hierboven genoemde knelpunten en zijn – indien ze in gezamenlijkheid worden opgepakt - cruciaal om kwaliteitsvol onderwijs in begrijpend lezen te kunnen geven. De kernthema's zijn niet nieuw, het belang ervan is reeds gekend en onderschreven, maar het is tot op heden niet gelukt ze een vanzelfsprekende plek in het leesonderwijs te geven. Dat komt doordat de thema's (nog) niet als *samenhangend arrangement* beschouwd worden om het onderwijs in begrijpend lezen te verbeteren: er kan niet worden volstaan met acties op één van de vijf kernthema's. Alleen aan leesbevordering werken, is niet voldoende.

Om leerlingen naar een hoger niveau van begrijpend lezen te brengen, zullen scholen met alle vijf de kernthema's aan de slag moeten gaan, en zich daarbij steeds bewust moeten zijn van de samenhang tussen de vijf. Het gaat om de volgende vijf thema's:

- werk vanuit urgentiebesef;
- werk met een taal-leesbeleid;
- werk met effectieve vakdidactiek;
- werk aan leesmotivatie;
- geef formatieve feedback.

Dit ideale scenario illustreert de kernthema's en hun samenhang

Een basisschool wil het leesbegrip en de leesmotivatie van de leerlingen verbeteren, en gaat als volgt te werk: de school kiest doelbewust een aanpak voor begrijpend lezen, die past bij de visie van de school, de leerlingenpopulatie, de schoolomgeving en de talenten van de leden van het team. De aanpak komt voort uit een sterk **urgentiebesef**: tekstbegrip is cruciaal voor het schoolsucces, en de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. Goed (technisch) kunnen lezen en begrijpen wat er in een tekst staat, is een voorwaarde om succesvol te kunnen deelnemen aan de samenleving.

De aanpak van de school is vastgelegd in een taal-leesbeleid. Het **taal-leesbeleid** is een operationalisering van de concrete doelstellingen van de school om de ontwikkeling in begrijpend lezen van al hun specifieke leerlingen verder te brengen. Dit beleid is vanuit de gedeelde visie van het hele team tot stand gekomen. In de klas wordt gewerkt met **effectieve vakdidactiek**, dat wil zeggen: een didactiek die tot de gewenste en beoogde effecten leidt. Het beleidsplan verantwoordt de vakdidactische principes, de effectieve elementen daarin, en het gebruik ervan. Het bevat een expliciete visie op lezen en op werken met boeken en taal, en besteedt expliciet aandacht aan **leesmotivatie**: leraren zijn zich ervan bewust dat werken aan leesmotivatie een essentieel onderdeel is van een effectieve leesdidactiek. Het taal-leesbeleid wordt als een verantwoordelijkheid van het hele schoolteam gezien.

De leerlingen ontwikkelen hun leesvaardigheid in een rijke leesomgeving met een gevarieerd, passend en kwalitatief hoogwaardig aanbod van rijke teksten in schoolboeken, krantenartikelen, fictie- en non-fictieboeken, tijdschriften, strips, etc.. Zij krijgen hulp bij het vinden van bij hun leeftijd, ontwikkeling en interesses passende uitdagende teksten, zowel op school, als buiten school, van ouders, bibliotheekmedewerkers en medewerkers van de buitenschoolse opvang.

Leerlingen krijgen **formatieve feedback** op hun ontwikkeling met betrekking tot begrijpend lezen. Leraren monitoren leerlingen aan de hand van een passend volgsysteem voor begrijpend lezen en leesmotivatie, en zijn in staat om de gegevens te interpreteren in relatie tot de doelen met betrekking tot begrijpend lezen, en om interventies te plegen die het niveau verhogen. Leerlingen en ouders worden bovendien regelmatig op de hoogte gesteld van de ontwikkeling van de leerlingen, en hoe die verder gebracht kan worden.

Met name binnen de scholen zullen veranderingen in gang moeten worden gezet. Daarbij is een samenhangende aanpak nodig om verbeteringen te implementeren. Een aanpak waarin de scholen aan alle vijf de kernthema's werken, en waaraan ook alle betrokkenen rond de school, vanuit hun eigen opdracht, een steentje bijdragen. Dat proces zou moeten worden ondersteund met implementatieonderzoek en professionalisering. Alleen als scholen samen met hun stakeholders (denk aan lerarenopleidingen en aan onderwijsondersteunende en leesbevorderende organisaties) integraal aan de kernthema's werken, kan er sprake zijn van kwalitatief, doelgericht onderwijs in begrijpend lezen, waardoor verbetering optreedt.

4 Acties per kernthema

Hieronder volgen per kernthema voorstellen om scholen te ondersteunen bij het werken aan de thema's. Onze voorstellen bestaan steeds uit: a) acties gericht op afstemming en samenwerking tussen scholen en hun partners en b) inhoudelijke producten die als hulpmiddel kunnen dienen voor scholen en hun partners. Daarbij zijn verschillende stakeholders aan zet.

We geven per kernthema ook een concreet praktijkvoorbeeld van een Nederlandse of een Vlaamse school die kenmerken van een effectieve aanpak voor begrijpend lezen of leesmotivatie in het onderwijs toepast. Met deze scholen zijn interviews gehouden over hun aanpak (een overzicht van de bezochte scholen is te vinden in bijlage 2).

1. Werken aan urgentiebesef

Niemand die in het onderwijs werkzaam is, hoeft overtuigd te worden van het belang van leesbegrip en leesplezier. Maar voor het urgentiebesef waardoor die twee thema's hoog op de schoolagenda komen, is vaak een externe prikkel nodig. Nu komt die prikkel meestal pas op het moment dat de resultaten op toetsen of beoordelingsmomenten tegenvallen.

Op veel Nederlandse en Vlaamse scholen zijn tegenvallende outputresultaten voor begrijpend lezen aanleiding om het leesonderwijs grondig onder de loep te nemen en te veranderen. Ook een negatieve beoordeling van de onderwijsinspectie leidt noodgedwongen tot een intensivering van de aanpak voor begrijpend lezen. Urgentiebesef kan echter ook voortkomen uit het opnieuw benadrukken van het belang van een effectieve didactiek voor leesonderwijs, juist omdat leraren vaak al zo doordrongen zijn van de noodzaak van een goede leesvaardigheid van leerlingen.

Het strekt daarom tot aanbeveling dat de overheid een signaal uitzendt waarin werken aan het verhogen van leesbegrip en leesplezier als speerpunt van het onderwijsbeleid worden aangewezen. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van een campagne, en/of het ondersteunen van een professionaliseringstraject.

'Je zult eerst moeten erkennen dat er een probleem is en dat er dus verandering nodig is'.

Heleen Buhrs, expert begrijpend lezen, Alan Turingschool Amsterdam (NL)

Voorstellen voor acties om het urgentiebesef van scholen te verhogen

- Stel een handzaam praktisch overzicht op waarmee scholen en lerarenteams zich een actueel en evidence-based beeld kunnen vormen van de inzichten rondom effectief begrijpend leesonderwijs.
- Ontwikkel een instrument waarmee scholen een 'leesfoto' van hun eigen school kunnen maken om te zien hoe ze er voor staan met hun leesonderwijs.
- De Nederlandse en Vlaamse onderwijsinspectie kunnen een rol spelen bij het vergroten van het urgentiebesef van scholen. De Nederlandse inspectie stelt jaarlijks een aantal te onderzoeken thema's vast, leesvaardigheid zal in 2020 worden gepeild. De resultaten van de recente peilingen van de Vlaamse onderwijsinspectie vormen een gegronde aanleiding om met de Vlaamse inspectie in gesprek te treden over hun rol bij de verbetering van leesbegrip en de leesmotivatie van Vlaamse leerlingen.

De Regenboog is een rooms-katholieke basisschool met twee locaties in Schijndel. De school maakt deel uit van de SKOPOS-scholengemeenschap. In totaal heeft De Regenboog ca. 450 leerlingen. De school werkt vanuit het motto 'leren in geuren en kleuren'. Ontdekkend leren en de autonomie van de leerling zijn kernelementen van de visie van de school.

Binnen de hele SKOPOS-scholengemeenschap scoorden leerlingen te laag voor begrijpend lezen, terwijl de scores voor rekenen wel op peil waren. Het schoolbestuur stelde daarom op alle scholen minstens twee taalcoördinatoren aan die een opleiding gingen volgen. Ook op De Regenboog vielen de CITO-scores voor begrijpend lezen tegen. Daarnaast waren de leerlingen weinig gemotiveerd voor de lessen begrijpend lezen, mede door een weinig aansprekende methode. Dat was voor de directie en de taalcoördinatoren reden om op zoek te gaan naar een andere aanpak voor begrijpend lezen. Verder merkten de leraren dat de vooruitgang die op school werd geboekt, soms teniet werd gedaan doordat kinderen buiten school niet of nauwelijks lasen. Daarom wordt er nu sterk ingezet op leesmotivatie.

2. Werken met een taal-leesbeleid

Om taal-leesbeleid in de school kwalitatief, resultaatgericht en in een continu proces vorm te geven, verdient het aanbeveling om gezamenlijk met het team een taalbeleidsplan op te stellen waarin doelstellingen en plannen worden vastgelegd. Het praten over de inhoud van een taalbeleidsplan en over de reden waarom voor een bepaalde visie is gekozen, is een manier om het taal-leesbeleid van de school helder te krijgen. Daarbij kunnen vragen gesteld worden als: waarom wil de school het begrijpend leesonderwijs optimaliseren en wat zijn dan de keuzes die moeten worden gemaakt? Welke doelen heeft de school voor lezen?

Het is nodig dat scholen worden ondersteund bij het opzetten van een samenhangend taal- en leesbeleid en dat het beleid wordt vertaald in afgewogen taal-leesonderwijs. Het taal- en leesbeleid is een verantwoordelijkheid van het hele schoolteam dat wordt aangestuurd en ondersteund door de schoolleiding, desgewenst in samenwerking met een taalcoördinator en/of een leescoördinator.

Voorstellen voor acties om scholen te ondersteunen bij het werken met een taal-leesbeleid

- De Nederlandse Inspectie van het Onderwijs en Vlaamse pedagogische begeleidingsdiensten kunnen in samenwerking een 'Reflectiewijzer leesbegrip en leesmotivatie' ontwikkelen over de vraag hoe scholen het interne gesprek op kunnen starten en voeren over begrijpend lezen (zie kader).
- Maak een overzicht van goede voorbeelden van scholen die werken met een taal-leesbeleidsplan en maak expliciet hoe ze tot die plannen zijn gekomen.
- Ontwikkel een stappenplan om tot een taal-leesbeleidsplan te komen en heldere formats voor beleidsplannen, die een plek kunnen krijgen op de website van verschillende onderwijsondersteunende organisaties (SLO, onderwijskoepels, Stichting Lezen, Iedereen Leest).

De Nederlandse Inspectie van het Onderwijs ontwikkelde een 'Reflectiewijzer Mondelinge taalvaardigheid' naar aanleiding van de peilingen Mondelinge taalvaardigheid. De reflectiewijzer, in de vorm van een waaier, werd naar taalcoördinatoren op alle basisscholen in Nederland gestuurd. Het instrument helpt schoolteams om in gesprek te gaan over het mondelinge taalonderwijs op school.

Het Galjoen is een christelijke basisschool in Hoogezand, met een taalzwakke leerlingenpopulatie. Veel leerlingen zijn afkomstig uit sociaal-economisch zwakkere gezinnen met een laag taalniveau. Een klein aantal leerlingen spreekt thuis geen Nederlands. Een jong team geeft met veel plezier les op de school.

Vanwege de achtergrond van de leerlingen staat taal en lezen centraal in het onderwijs op Het Galjoen. Het leesonderwijs is erop gericht om kinderen nieuwsgieriger te maken, zodat kinderen gaan lezen om meer te weten en te leren. Leesbevordering wordt gezien als een belangrijk middel om de technische leesvaardigheid van kinderen te verbeteren en hun woordenschat te vergroten. Die visie van de school is uitgewerkt in het leesbeleidsplan waarin afspraken zijn vastgelegd die in de hele school doorgevoerd zijn. De school heeft een taal-leescoördinator die het leesbeleidsplan opstelt. Het plan wordt jaarlijks met het team geëvalueerd en bijgewerkt.

3. Werken met kenmerken van effectieve didactiek

De afgelopen decennia heeft er veel wetenschappelijk onderzoek plaatsgevonden naar begrijpend lezen. Deze onderzoeken wijzen grotendeels op steeds dezelfde kenmerken van effectieve didactiek voor begrijpend lezen, die daardoor breed gedragen en gekend zijn. Het is van groot belang dat alle Nederlandse en Vlaamse scholen voor basisonderwijs en alle opleidingen tot leraar basisonderwijs op de hoogte zijn van deze kenmerken, en op het effect van verschillende leesdidactiek op de leesprestaties van de leerlingen. Zij dienen te weten welke kenmerken (of aspecten) in de didactiek van het begrijpend lezen uit onderzoek het meest effectief zijn gebleken, en daarnaar te handelen. Scholen zouden bewust voor het gebruik van deze effectieve kenmerken in hun leesdidactiek moeten kiezen, om ze vervolgens in hun lessen te integreren.

'Je moet leraren blijven coachen in goede didactiek'.

Ilka Vanhoogenbemt, zorgcoördinator, Leefschool Klavertje 4, Nevele (B)

Voorstellen voor acties om scholen te ondersteunen om te werken met kenmerken van effectieve leesdidactiek

- voor een call voor prioritaire nascholing rond begrijpend lezen in Vlaanderen.
- Vanuit een landelijke organisatie zou een bevraging moeten worden opgezet en uitgevoerd onder Vlaamse en Nederlandse lerarenopleiders over hun wensen ten aanzien van de implementatie van effectieve didactiek in de lerarenopleiding, en welke rol zij daarbij zouden willen en kunnen spelen.
- Maak een lijst van goede voorbeelden van scholen die werken met kenmerken van effectieve didactiek, en zorg daarnaast voor een 'handleiding effectieve didactiek', bijvoorbeeld in de vorm van een presentatie, voor scholen en lerarenopleidingen.
- Doe onderzoek naar de implementatie van effectief onderwijs in begrijpend lezen.
- Educatieve uitgeverij zouden moeten worden aangesproken op het opnemen van effectieve didactiek en het gebruik van rijke teksten in handboeken en methodes.
- Stel een checklist op voor handboeken en methodes die een beredeneerde beschrijving geeft van de benodigde didactische handvatten en van de kwaliteit van de gebruikte teksten en oefeningen, en maak die beschikbaar voor alle scholen.
- Zet een nascholingsstraject op voor schoolteams en lerarenopleiders. Het Algemeen Secretariaat van de Taalunie heeft eerder dit jaar input geleverd

De Alan Turingschool is een openbare basisschool in een Amsterdamse wijk met veel verschillende culturen. De school heeft 158 leerlingen. Kennis staat centraal en er worden hoge ambities en eisen gesteld aan leraren en leerlingen.

Begrijpend lezen is geen apart vak op de Alan Turingschool en er wordt niet gewerkt met een methode. 'We weten wat een effectieve didactiek is en we vinden dat methodes daar niet aan voldoen.' Begrijpend lezen wordt geïntegreerd in een thematische aanpak van het curriculum waarbij kennisopbouw centraal staat en er een uur per dag in alle groepen een tekst wordt gelezen, die geselecteerd is door de leraren zelf. Daarbij zorgt het team voor verschillende type teksten en motiverende teksten die met één doel worden gelezen: kennisopbouw binnen het thema.

4 Werken aan leesmotivatie

Uit het Nederlandse en Vlaamse PIRLS-onderzoek blijkt dat weinig leerlingen voor hun plezier lezen. Hier ligt een opdracht voor het onderwijs. Leesmotivatie wordt echter vaak gezien als iets dat losstaat van het onderwijs in (begrijpend) lezen, terwijl het bevorderen van leesmotivatie een bewezen essentieel onderdeel is van leesdidactiek. In het leesonderwijs moet dus expliciete, intensieve en herkenbare aandacht komen voor de leesmotivatie van leerlingen.

Daarbij kan goed gebruik worden gemaakt van de verschillende producten en programma's die leesbevorderingsorganisaties als Stichting Lezen en Iedereen Leest hebben ontwikkeld.

'Leesplezier staat bij ons op nummer een, de rest volgt dan vanzelf'.

Martine Debue, leraar onderbouw en LIST-coördinator op Vrije basisschool de Heirweg, Anzegem (B)

Voorstellen voor acties om scholen te ondersteunen om te werken aan leesmotivatie

- Educatieve uitgeverij zouden moeten worden gestimuleerd gebruik te maken van rijke teksten in handboeken en methodes, omdat dat leerlingen meer motiveert om die te lezen.
- Ontwikkel een instrument om rijke teksten te selecteren.
- Nederlandse en Vlaamse lerarenopleidingen zouden de leesmotivatie van studenten en opleiders meer moeten stimuleren.
- Overtuig openbare bibliotheken van hun rol en betrokkenheid bij het leesonderwijs; werk in Nederland aan verdere invoering van het project Bibliotheek op School.
- Stimuleer ouderorganisaties hun rol en betrokkenheid op te pakken bij het lezen door ouders en hun kinderen.
- Ondersteun Stichting Lezen en Iedereen Leest met de verdere verspreiding van kenmerken van leesmotivatie en een rijke leesomgeving; daarbij kunnen goede voorbeelden gebruikt worden van scholen die aan leesmotivatie werken.
- Zorg ervoor dat ouders betrokken worden bij het lezen van hun kinderen, stel goede voorbeelden beschikbaar. Zie ook 'ouders betrekken bij lezen', op de website van Stichting Lezen.

De Vrije Basisschool Heilige Familie (afdeling Ettelgem) is een school (Katholiek Onderwijs Vlaanderen) voor kleuter- en lager onderwijs, gelegen aan de rand van het West-Vlaamse poldergebied. De school heeft een afdeling in Oudenburg en in deelgemeente Ettelgem. Met name de afdeling in Ettelgem telt veel kinderen uit kansarme gezinnen die instromen met taalachterstanden. Onder het motto 'Samen' zien leraren en directie van de afdeling Ettelgem het als hun taak om elke leerling te motiveren om te lezen en ze naar een voldoende niveau van leesvaardigheid te begeleiden om zo verder tot leren te kunnen komen.

Al in de kleuterklas schenkt de school veel aandacht aan verhalen. Er worden knusse hoeken ingericht om kleuters op een aangename manier kennis te laten maken met boeken en verhalen. Door lezen te koppelen aan doe-opdrachten of deel te laten uitmaken van andere taken (bijvoorbeeld binnen wereldoriëntatie, of als onderdeel van de lessen wiskunde) ervaren de kinderen het nut en het belang van lezen. Om de sterkere lezers gemotiveerd te houden voor lezen, zorgt de school voor een ruim en divers leesaanbod. Daartoe werkt de school nauw samen met de bibliotheek, die niet alleen boeken leent aan leerlingen, maar ook boeken schenkt om de klasbibliotheken te verrijken. Om ook de zwakkere lezers te motiveren voor lezen, kiest de school voor begeleiding op maat van de individuele leerling.

5 Geven van formatieve feedback

Onder formatieve feedback worden alle activiteiten verstaan die leerlingen en leraar uitvoeren om de leeractiviteiten van leerlingen in kaart te brengen, te interpreteren en te gebruiken om betere beslissingen te maken over vervolgstappen. Goed inzicht hebben in het leerproces van leerlingen betekent dat je als leraar helder hebt waar de leerling naar toe werkt, een goed beeld hebt waar de leerling staat en de leerlinggerichte instructie en feedback kan geven om (nog) niet behaalde doelstellingen te bereiken.

Formatieve feedback heeft als doel om het onderwijsleerproces en/of het didactisch handelen bij te sturen en om het leerproces van de leerling te versterken door gepaste informatie aan te bieden. Formatieve feedback wordt daarom niet aan het eind van het leerproces gegeven, maar maakt inherent deel uit van het leerproces.

Voorstellen voor acties om scholen te ondersteunen bij het geven van formatieve feedback.

- Zorg voor een overzicht van bestaande instrumenten waarmee de ontwikkeling van het leesbegrip en het leesplezier van leerlingen in kaart gebracht kunnen worden, en die schoolteams handelingsbekwaam maken om formatieve feedback te geven op de ontwikkeling van begrijpend lezen en leesmotivatie van de leerlingen.
- Ontwikkel meer instrumenten waarmee de ontwikkeling van het leesbegrip en het leesplezier van leerlingen in kaart gebracht kunnen worden, en die schoolteams handelingsbekwaam maken om formatieve feedback te geven op de ontwikkeling van begrijpend lezen en leesmotivatie van de leerlingen.
- Maak goede voorbeelden beschikbaar van scholen die werken met formatieve feedback.
- Zorg voor meer nascholing voor leraren en lerarenopleiders in het geven van formatieve feedback.

De Willem van Oranjeschool is een christelijke basisschool in een woonwijk in Enschede met 100 leerlingen en 6 medewerkers. Er wordt gewerkt met combinatieklassen. De medewerkers vormen een gedreven team dat in is voor vernieuwingen en steeds het eigen functioneren kritisch bekijkt.

Sinds een jaar werkt de school voor begrijpend lezen met een nieuw formatief toetsstelsel. Hiermee kunnen leerlingen op hun eigen leesniveau aan de slag met het bij de toetsen geleverde materiaal. Een groot voordeel hiervan is dat er verschillende teksten voor de verschillende niveaus zijn, waardoor er gedifferentieerd kan worden. Bovendien maakt de toetsing onderdeel uit van het stelsel, het gebeurt niet achteraf. Men werkt in twee niveaugroepen op basis van de scores van de toetsen.

Het team heeft externe begeleiding gekregen bij de invoering van de nieuwe methodiek. Die heb je volgens het team echt nodig, het geeft houvast. Het is wel belangrijk dat je als team open staat voor vernieuwing.
'Wij houden niet van saai.'

6 Overkoepelende aanbevelingen

Naast de bovengenoemde concrete acties die scholen verder zullen helpen om werk te maken van de kernthema's, volgen hieronder overkoepelende aanbevelingen aan de overheid en alle stakeholders in het onderwijs- en cultuurveld die ervoor moeten zorgen dat scholen optimaal kunnen werken aan beter leesbegrip en meer leesmotivatie.

Professionalisering en nascholing van leraren

Om het niveau van leerlingen voor begrijpend lezen en hun leesmotivatie te verhogen, zouden leraren en schoolleiders de mogelijkheid moeten krijgen om zich te professionaliseren in het gebruik van effectieve kenmerken van leesdidactiek in hun lessen. Voor het succesvol verankeren van deze didactiek in het onderwijs, is draagvlak van het hele schoolteam nodig. Om die reden is het van belang dat leraren, de taal- en/of leescoördinator en schoolleiders samen aan de professionalisering deelnemen. De schoolleider heeft in de uitvoering van het schoolbeleid een essentiële rol.

Opleiding van toekomstige leraren

Om het niveau van begrijpend lezen in het Nederlandse en Vlaamse basisonderwijs structureel te verhogen, is naast een investering in de professionalisering van leraren, ook een investering in aankomende leraren noodzakelijk. Dit betekent dat lerarenopleidingen ertoe aangezet moeten worden hun onderwijs in de didactiek van het (begrijpend) leesonderwijs te actualiseren. Opleidingen zouden daarnaast hun studenten moeten motiveren tot het opbouwen van een goede basiskennis van jeugdliteratuur, en ze stimuleren om zelf lezers te worden en te blijven.

Samenwerking onderwijs- en cultuursector

De kennis en ervaring die in het Vlaamse en Nederlandse cultuurveld (bij onder meer bibliotheken en leesbevorderingsorganisaties) aanwezig is over het bevorderen van leesmotivatie is onmisbaar bij het laten slagen van de ambitie om het niveau van leerlingen voor begrijpend lezen te verhogen. Het verdient om die reden aanbeveling dat het Nederlandse en Vlaamse onderwijs- en cultuurveld de krachten bundelt om tot een krachtige en samenhangende impuls te komen om scholen te ondersteunen bij het verhogen van het niveau van begrijpend lezen en het bevorderen van leesmotivatie.

Onderzoek naar implementatie

Er is weliswaar veel onderzoek beschikbaar over de kenmerken van leesdidactiek die effectief zijn, over de succesvolle *implementatie* ervan op scholen is minder bekend. Daar moet onderzoek naar gedaan worden, zodat uitvoering gegeven kan worden aan een grootschalige implementatie van effectief begrijpend leesonderwijs in de lespraktijk. Het doel van het onderzoek is om de randvoorwaarden, succesfactoren en knelpunten te benoemen bij het invoeren en verankeren van effectief onderwijs in begrijpend lezen in Nederlandse en Vlaamse scholen. Vervolgens moeten die worden vertaald naar concrete handvatten zodat de scholen er doelgericht mee aan de slag kunnen gaan.

Afstemming met materiaalontwikkelaars en methodemakers

Veel Nederlandse en Vlaamse scholen volgen schoolmethodes bij hun onderwijs in begrijpend lezen. Om het niveau van leerlingen te verhogen is het van belang dat de inzichten over kwalitatief onderwijs in begrijpend lezen, zoals het gebruik van effectieve leesdidactiek, aandacht voor het bevorderen van leesmotivatie, en het gebruik van rijke teksten, een ingang vinden in de schoolmethodes voor taal en de overige vakken. Materiaalontwikkelaars en methodemakers zouden daarom gestimuleerd moeten worden om zich in hun methodes te richten op het gebruik van effectieve leesdidactiek, aandacht voor het bevorderen van leesmotivatie en het gebruik van rijke teksten.

Verankering in de eindtermen

Het is wenselijk dat begrijpend lezen en leesmotivatie een prominente plek kunnen (blijven) innemen in de vernieuwde curricula voor het basisonderwijs. Ambitieuze minimumdoelen rond lezen die inspelen op de noden die er vandaag zijn en uitnodigen tot effectief leesonderwijs dragen volgens ons aanzienlijk bij aan een structurele verbetering van de leesvaardigheid van kinderen en jongeren. De adviezen van het ontwikkelteam Nederlands van curriculum.nu in Nederland stemmen wat dit betreft tevreden. Specifiek voor Vlaanderen zou het goed zijn om in samenspraak met de onderwijsverstrekkers na te gaan welke mogelijkheden er zijn om in de nieuw te ontwikkelen didactische cahiers en leerplannen met suggesties voor een aanpak, een aantal pedagogisch-didactische wenken op te nemen die leraren concrete handvatten bieden om effectief begrijpend leesonderwijs in te richten.

Een online vindplaats

De hierboven genoemde inhoudelijke producten die als hulpmiddel dienen voor scholen en hun partners zouden op één centrale plek te raadplegen moeten zijn. Het voorstel is om in nauwe samenwerking met Vlaamse en Nederlandse betrokkenen een portaal (website) op te zetten waar scholen, ouders,

lerarenopleiders, nascholers, bibliotheken, etc. terecht kunnen voor kwalitatief hoogwaardige informatie over begrijpend lezen en leesmotivatie. De website zou goede voorbeelden en informatie moeten bundelen van onder meer de Taalunie, het onderzoek van de Vlor (zie onder), van leesbevorderingsorganisaties (Stichting Lezen, Iedereen Leest, Canon Cultuurcel), en van onderwijsondersteunende organisaties (bijvoorbeeld SLO) en onderwijsverstrekkers.

Samenhang en samenwerking initiatieven

het Algemeen Secretariaat van de Taalunie en de Taalraad bevelen tot slot aan dat de verschillende acties om het onderwijs in begrijpend lezen te verbeteren en leesmotivatie te bevorderen in samenhang worden uitgevoerd, en adviseren om daarvoor een coördinerend orgaan te benoemen, dat tevens overzicht houdt en afstemming zoekt met relevante Nederlandse en Vlaamse initiatieven. Het betreft in ieder geval de volgende initiatieven:

- de praktijkgerichte review over het begrijpend leesonderwijs, uitgezet door de Vlor, uitgevoerd door KU Leuven en UGent: *Effectieve, eigentijdse begrijpend-leesdidactiek in het basisonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte studie* (2019). en *Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijds didactiek in het basisonderwijs* (2019);
- het advies van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur over lezen en leesbevordering: *Lees! Een oproep tot een leesoffensief* (2019);
- de samenwerking binnen de Nederlandse Leescoalitie en de projecten van Iedereen Leest! en Canon Cultuurcel in Vlaanderen.
- De werkgroep 'actieplan peiling Nederlands BaO' van AHOVOKS en het Departement Onderwijs Vlaanderen.

7 Tot slot

In dit plan hebben wij voorstellen voor acties geformuleerd die zouden moeten leiden tot een hoger niveau van begrijpend lezen en meer leesmotivatie in Nederland en Vlaanderen. Wij zijn ervan overtuigd dat de noodzakelijke verbeteringen alleen optreden als (1) de acties vanuit de verschillende kernthema's in samenhang worden opgepakt, (2) de acties binnen de scholen vorm krijgen en (3) de verschillende stakeholders rondom de school ook hun rol oppakken. Alleen wanneer zij de scholen de nodige ondersteuning bieden, kunnen de scholen effectief aan de slag.

In de komende periode zullen wij op rondetafelbijeenkomsten met de voorbeeldscholen en de verschillende stakeholders in gesprek gaan om bepaalde acties verder vorm te geven. Ook zullen we de acties deels verder toespitsen op hetzij de Vlaamse, hetzij de Nederlandse situatie, aansluitend bij andere rapporten die onlangs verschenen zijn in de twee delen van ons taalgebied. Daartoe zijn we inmiddels in gesprek met de werkgroep actieplan peiling Nederlands BaO van AHOVOKS en het Departement Onderwijs Vlaanderen en de Leescoalitie in Nederland.

Bijlage 1 Procesverslag Taalraad Begrijpend Lezen

Aanleiding

Tijdens de vergadering van het Comité van Ministers van de Taalunie¹ op 16 juni 2018 besloot het Comité tot de oprichting van een Nederlands-Vlaamse Taalraad Begrijpend Lezen. Aanleiding vormde de tegenvallende resultaten van PIRLS 2016 (Gubbels et al., 2017, Tielemans et al., 2017), waaruit bleek dat Vlaanderen en Nederland op de internationale ranglijst dalen in prestaties voor begrijpend lezen. Daarnaast speelden in dat besluit ook de resultaten mee van de Staat van het Onderwijs van de Nederlandse Inspectie van het Onderwijs, en de laatste PISA- en PIAAC-onderzoeken (Gurria, 2016, Cincinano & De Meyer, 2013), waaruit blijkt dat een groeiend aantal jongeren in Nederland en Vlaanderen het onderwijs laaggeletterd verlaat, en zelfs tijdens hun schoolloopbaan een niet te overbruggen taalachterstand oploopt. De Taalraad Begrijpend Lezen kreeg de opdracht om aanbevelingen te doen om het onderwijs in begrijpend lezen in Nederland en Vlaanderen te verbeteren.

De Taalraad werd samengesteld uit veertien Nederlandse en Vlaamse experts op het gebied van het basisonderwijs, (begrijpend) lezen en leesmotivatie. De leden vertegenwoordigen verschillende disciplines (basisonderwijs, onderzoek, pedagogische begeleiding, opleiding, ontwikkeling, ...). De samenstelling stond garant voor een afgestemde aanpak, waarin alle bij het leesonderwijs betrokken partners hun rol zouden opnemen (zie bijlage 3 voor de samenstelling van de Taalraad).

¹ Het Comité van Ministers stelt het beleid van de Taalunie vast. Het bestaat uit de Nederlandse en Vlaamse bewindslieden voor onderwijs en cultuur.

Op de vergadering van het Comité van Ministers van de Taalunie op 17 december 2018 werd de notitie 'Aanbevelingen voor het verbeteren van het onderwijs in begrijpend lezen in Vlaanderen en Nederland' besproken.

Van aanbevelingen naar acties

Nadat het Comité van Ministers had kennisgenomen van de aanbevelingen, vroeg het aan het Algemeen Secretariaat van de Taalunie om de aanbevelingen te concretiseren. Daarbij werd prioriteit gegeven aan het verspreiden van goede praktijkvoorbeelden die een positief effect hebben op het verhogen van het niveau van begrijpend lezen en op de leesmotivatie van basisschoolleerlingen. Het Comité gaf daarbij het belang aan van co-creatie: het onderwijsveld dient mede-eigenaar te zijn van het implementatieproces. Ook zag het graag afstemming met recente Nederlandse en Vlaamse ontwikkelingen op het gebied van het verbeteren van het onderwijs in begrijpend lezen en het bevorderen van leesmotivatie in Nederland en Vlaanderen. Drie initiatieven zijn met name van belang:

- de praktijkgerichte review over het begrijpend leesonderwijs, uitgezet door de Vlor: *Effectieve, eigentijdse begrijpend-leesdidactiek in het basisonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte studie* (2019), en *Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijds didactiek in het basisonderwijs* (2019). In deze studies worden vijf didactische sleutels voor een effectieve begrijpend-leesdidactiek benoemd.

De sleutels dienen in samenhang met elkaar gebruikt te worden, zodat alle elementen die een

rol spelen bij het begrijpend-leesproces adequaat worden gestimuleerd. Het gaat om de volgende didactische sleutels: 'functionaliteit', 'interactie', 'expliciete strategie-instructie', 'leesmotivatie' en 'transfer'. De studies van de Vlor geven een heldere en handzame invulling aan de kernthema's 'werk met effectieve didactiek' en 'werk aan leesmotivatie'. Het inspiratiedocument besteedt bovendien aandacht aan het geven van formatieve feedback en het uitwerken van een taal-leesbeleidsplan. Het zijn kortom opbrengsten die van nut en belang zijn om het leesbegrip en de leesmotivatie van scholen naar een hoger niveau te tillen.

- het advies van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur over lezen en leesbevordering: *Lees! Een oproep tot een leesoffensief* (2019), waarin drie aanbevelingen gedaan worden om een sterke infrastructuur voor leesmotivatie tot stand te brengen: voer een krachtig samenhangend leesbeleid, zorg voor een rijk leesaanbod, en breng een leescultuur tot stand. De aanbevelingen van de raden sluiten aan bij die van het Algemeen Secretariaat en de Taalraad.
- de curriculumvernieuwing in Nederland en Vlaanderen; de nieuwe eindtermen, de leerplannen en de didactische cahiers (Vlaanderen) en de bouwstenen voor de kerndoelen (Nederland) dienen voldoende aandacht voor begrijpend lezen en leesmotivatie te bevatten.

Met de uitvoerders van bovenstaande initiatieven is samenwerking en afstemming gezocht. Dat is ook gebeurd met andere relevante partijen, waaronder Iedereen Leest!, de GEU, de Leescoalitie, NRO en LOPON2.

Daarnaast is een *longlist* samengesteld van Nederlandse en Vlaamse scholen voor basisonderwijs, die in hun onderwijs gebruikmaken van kenmerken van een effectieve aanpak voor begrijpend lezen. Daaruit zijn zes Vlaamse en negen Nederlandse scholen geselecteerd als voorbeeldschool. Op die scholen zijn interviews afgenomen met de volgende doelen:

1. verzamelen van praktijkvoorbeelden van effectief begrijpend leesonderwijs;
2. destilleren van een aantal algemene principes voor effectief begrijpend leesonderwijs;
3. onderzoeken wat nodig is om die principes op andere scholen te laten landen;
4. onderzoeken welke rol de voorbeeldscholen daarbij zouden willen en kunnen spelen, teneinde een voorstel te kunnen doen voor een *bottom-up* aanpak voor effectief begrijpend leesonderwijs in elke school.

Deze interviews en de gesprekken met de bovenstaande initiatieven en organisaties leidden tot de tweede notitie 'Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie' die besproken werd op het Comité van Ministers in juni 2019.

Bijlage 2 Voorbeeldscholen (met contactpersoon)

- Alan Turingschool, Helen Buhrs, Poolstraat 2, 1018 LR Amsterdam (NL)
- Basisschool De Regenboog, Marja Schippers, Hertog Jan II-laan 58, 5482 BJ Schijndel (NL)
- Basisschool Europa GO!, Brenda Linsken, Europastraat 1, 8450 Bredene (B)
- Basisschool 't Palet, Judy Ann Dingemans, Wenckenbachstraat 42, 5621 HB Eindhoven (NL)
- BS De Delta, Elvira van Loenen, Hoornstraat 1, 1324 SH Almere (NL)
- CBS Prins Constantijnschool, Tinca ten Kate, Goudenregenstraat 82, 8922 CS Leeuwarden (NL)
- CBS Het Galjoen, Martine Metzmakers, Van Heemskerkstraat 32, 9601 HD Hoogezand (NL)
- CBS Willem van Oranje, Riet Edelijn, Ravenhorsthoek 34, 7546 EA Enschede (NL)
- De windwijzer, Erna van Koeven, Kraaiennest 4, 1319 DA, Almere (NL)
- Leefschool Klavertje Vier, Kristien Vandendriessche, Biebuyckstraat 1, 9850 Nevele (B)
- Panta rhei, Ellen Rensen, Kon. Wilhelminalaan 9, 7415 KP Deventer (NL)
- Stedelijke Basisschool De Kleine Wereld, Elke Nerinckx, Brederodestraat 119, 2018 Antwerpen (B)
- VBS Heirweg, Marijke Decrop, Vichtsesteenweg 109 8570 Anzegem (B)
- VBS Heiligen Familie Oudenburg – afdeling Ettelgem, Dominiek Olivier, Hoogstraat 15, 8460 Oudenburg (B)
- Vrije Basisschool Sint-Mauritius, Jan Lambrechts, Kloosterwal 10, 3740 Bilzen (B)

Bijlage 3 Samenstelling van de Taalraad Begrijpend Lezen

- Bernard Bloem, hogeschooldocent taal, Hanzehogeschool Groningen, voorzitter Vlaams-Nederlandse vereniging voor lerarenopleiders primair onderwijs Nederlands en Nederlands als tweede taal (LOPON2)
- Pedro De Bruyckere, onderzoeker en pedagoog, Arteveldehogeschool Gent (vicevoorzitter)
- Bieke De Fraine, universitair hoofddocent, Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie, KU Leuven en coördinator PIRLS Vlaanderen
- Joyce Gubbels, onderzoeker, coördinator PIRLS-meting 2016, projectleider PISA 2018, Expertisecentrum Nederlands
- Hilde Hacquebord, universitair hoofddocent toegepaste taalwetenschap, Rijksuniversiteit Groningen
- Erwin Heysse, pedagogisch adviseur basisonderwijs, GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
- Hilde van Keer, hoofddocent Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent
- Fien Loman, pedagogisch begeleider leergebied taal, Katholiek Onderwijs Vlaanderen
- Agnes van Montfoort, projectleider basisonderwijs, Stichting Lezen Nederland
- Elke Nerinckx, zorgleerkracht, basisschool De kleine wereld, Antwerpen
- Joanneke Prenger, leerplanontwikkelaar en vakexpert taal in het basisonderwijs, SLO, inhoudelijk adviseur van het leergebied Nederlands van curriculum.nu, SLO
- Jan Rijkers, zelfstandig onderwijsdeskundige, voorzitter van de kerngroep Onderwijs Nederlands in de 21ste eeuw van de Taalunie (voorzitter)
- Marja Schippers, adjunct-directeur Basisschool De Regenboog, Schijndel
- Iris Vansteelandt, lerarenopleider didactiek Nederlands en kinder- en jeugdliteratuur, basisonderwijs, AP Hogeschool Antwerpen, onderzoeker Universiteit Gent.

De Taalraad Begrijpend Lezen wordt ondersteund door Carlijn Pereira en Martijn Nicolaas (Algemeen Secretariaat van de Nederlandse Taalunie).

Referenties

Aarnoutse, C. (2017). 'Onderwijs in begrijpend lezen'. In: Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 56, p. 269-291.

Bogaerds-Hazenberg, S., J. Evers-Vermeul & H. van den Bergh (2018). 'Inhoud en didactiek van begrijpend lezen'. In: Tijdschrift Taal, 8(12), p. 21-30.

Buhrs, H. (2017). 'Effectief begrijpend leesonderwijs'. In: JSW, 101(10). p. 12-15.

Casteleyn, J., Vanhooren, S. (2018). 'Leren lezen in Vlaanderen. Van aankomende kredietcrisis naar duurzame oplossingen'. In: Tijdschrift voor onderwijsrecht en onderwijsbeleid. Pp. 83-89. België. Die Keure.

Castles, A., K. Rastle & K. Nation (2018). 'Ending the Reading Wars: Reading Acquisition From Novice to Expert'. In: Psychological Science in the Public Interest, 19, p. 5-51.

Cincinnati, S., De Meyer, I. (2014). 'Hoe vaardig is de Vlaming? De resultaten van het PIAAC-onderzoek samengevat.' Kessel-Lo: MAJONG.

Dekker, B., S. Duysak & J. van der Wel (2018). 'PIRLS in perspectief. Verkenning van de bevindingen van dertien West-Europese deelnemers'. Amsterdam: Regioplan.

Delgado, P., C. Vargas, R. Ackerman & L. Salmerón (2018). 'Don't throw away your printed books: A meta-analysis on the effects of reading media on comprehension'. In: Educational Research Review, 25, p. 23-38.

De Naeghel, J., H. Van Keer, M. Vansteenkiste & Y. Rosseel (2012). 'The relation between elementary students' recreational and academic reading motivation, reading frequency, engagement, and comprehension: A self-determination theory perspective'. In: Journal of Educational Psychology, 104, p. 1006-1021.

DUO Onderwijsonderzoek (2017). 'De leesmotivatie van Nederlandse kinderen en jongeren'. Amsterdam: Stichting Lezen.

Gubbels, J., A. Netten & L. Verhoeven (2017). 'Vijftien jaar leesprestaties in Nederland. PIRLS-2016'. Nijmegen: Radboud Universiteit, Expertisecentrum Nederlands.

Gurria, A. (2016). 'PISA 2015 results in focus', PISA in Focus (67), 1.

Hoogeveen, M. & H. Paus (2003). 'Wat is een taalcoördinator? Een verkenning van de rol van de taalcoördinator in de basisschool'. Enschede: SLO.

Hoogeveen, M. (2018). 'Het leesonderwijs in primair en voortgezet onderwijs. Een stand van zaken en curriculaire aanbevelingen'. Enschede: SLO.

Houtveen, A.A.M., A.E.H. Smits & S.K. Brokamp (2017). 'Werk aan groei in begrip. Handleiding bij het begrijpend leesproject DENK!'. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Leren en Innoveren.

Houtveen, A.A.M. (2018). 'Goed geletterd. Opbrengsten van het Lectoraat Geletterdheid 2006-2018'. Utrecht: Hogeschool Utrecht, Kenniscentrum Leren en Innoveren.

Inspectie van het Onderwijs (1995). 'Begrijpenderwijs. Een evaluatie van het onderwijs in begrijpend en studerend lezen op de basisschool'. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Jager Adams, M. (2010). 'Advancing Our Students' Language and Literacy'. In: American Educator, 3(12), p. 3-11.

Katholiek Onderwijs Vlaanderen (2018). 'Kijkwijzer begrijpend lezen'. Online raadpleegbaar op: <https://www.katholiekonderwijs.vlaanderen/nieuws/kijkwijzer-begrijpend-lezen>.

Land, J.F.H. (2009). 'Zwakke lezers, sterke teksten? Effecten van tekst- en lezerskenmerken op het tekstbegrip en de tekstwaardering van vmbo-leerlingen'. Delft: Eburon Uitgevers.

Maybin, J. (2013). 'What counts as reading? PIRLS, EastEnders and The Man on the Flying Trapeze'. In: Literacy, 47(2), p. 59-66.

Onderwijsraad en Raad voor Cultuur (2019). 'Lees! Een oproep tot een leesoffensief'. Den Haag.

Raad Basisonderwijs (2018). 'Advies over begrijpend lezen (PIRLS 2016)'. Brussel: Vlaamse Onderwijsraad.

Schiefele, U. & E. Schaffner (2016). 'Factorial and Construct Validity of a New Instrument for the Assessment of Reading Motivation'. In: Reading Research Quarterly, 51, p. 221-237.

Smits, A.E.H. & E. van Koeven (2018). 'Handleiding Focus op leesbegrip'. Zwolle: Hogeschool Windesheim.

Smits, A.E.H. & E. van Koeven (2016). 'De essentie van lezen in een formule: DV x ETB x LMH x TK x AD'. Online raadpleegbaar op: <http://geletterdheidenschoolsucces.blogspot.com/2016/02/de-essentie-van-lezen-in-een-formule-dv.html>.

Tielemans, K., M. Vandenbroeck, K. Bellens, J. Van Damme & B. De Fraine (2017). 'Het Vlaams lager onderwijs in PIRLS 2016. Begrijpend lezen in internationaal perspectief en in vergelijking met 2006'. Leuven: KU Leuven, Centrum voor Onderwijseffectiviteit en -evaluatie.

Van den Branden, K, Van Keer, H en Ghesquière, P. (2019). 'Effectieve, eigentijdse begrijpend-leesdidactiek in het basisonderwijs. Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte literatuurstudie'. Brussel. Vlaamse Onderwijsraad.

Van den Branden, K, Van Keer, H en Ghesquière, P. (2019). 'Sleutels voor effectief begrijpend lezen. Inspiratie voor een eigentijds didactiek in het basisonderwijs.' Brussel. Vlaamse Onderwijsraad.

Van Silfhout, G. (2014). Leuk om te lezen of makkelijk te begrijpen? Optimaal begrijpelijke teksten voor het voortgezet onderwijs. Delft: Eburon.

Van Steensel, R., L. van der Sande, B. Bramer & L. Arends (2017). 'Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse'. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

Colofon

Effectief onderwijs in begrijpend lezen
Acties voor beter leesbegrip en meer
leesmotivatie

© 2019 Algemeen Secretariaat van de Taalunie

Tekst: Carlijn Pereira en Martijn Nicolaas

Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Telefoon
+ 31 (0)70 – 346 95 48
E-mail
info@taalunie.org

Bezoekadres
Paleisstraat 9
2514 JA Den Haag
Nederland